

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED
SCIENCES
HEALTH AND SOCIAL SERVICES

”Det kan inte vara sant”

En kvalitativ studie om en mammas upplevelser av faderns sexuella övergrepp på deras barn

Ulrika Öhrberg

Examensarbete

Socionomprogrammet (AMK)

KEMI 2009

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRAKT

ABSTRACT

PROLOG.....	3
1 MIN EGEN RESA TILL ÄMNET SEXUELLA ÖVERGREPP	4
2 RESANS GÅNG I BIBLIOTEKET	10
3 UTÖKAD FÖRFÖRSTÅELSE	14
4 METOD OCH ANALYS.....	16
4.1 Etik	18
5 VILMAS BERÄTTELSE OM SIN VERKLIGHET	20
5.1 Familjeidyllen	20
5.2 När helvetet bröt lös	21
5.3 Omgivningens förhållningssätt och attityd	23
5.4 Vägen ur helvetet	24
5.5 Framtidstro	25
6. RESANS SLUT MED NYA UPPFATTNINGAR.....	27
6.1 Hur en mamma upplever och hanterar situationen när hennes barn blivit utsatt för sexuella övergrepp	28
6.2 Hur påverkar/hanterar mamman upplevelserna i det dagliga livet	29
6.3 På vilket sätt skulle hon vilja bli bemött och hjälpt	31
6.4 Sammanfattning	34
REFERENSER.....	36
BILAGOR.....	40

Auktor:	Ulrika Öhrberg
Titel:	”Det kan inte vara sant” En mammas upplevelse när hennes barn har blivit sexuellt utnyttjad av deras pappa.
Sidor (+bilagor):	39 (+2)
<p>Beskrivning av temat:</p> <p>Syftet med studien är att undersöka en mammas upplevelser när hennes barn blivit utsatt för sexuella övergrepp av sin pappa. Det råder fördomar och förutfattade meningar i samhället kring mammors agerande och hanterande i dessa svåra dilemman. Studien syftar även till att breda kunskapen om dessa mammor och rekommendationer att utveckla vidare hjälp för dessa utsatta kvinnor.</p> <p>Teoretisk sammanställning:</p> <p>I den teoretiska delen i studien, har forskaren samlat information från olika källor för att få en djupare förståelse av ämnet från olika utgångspunkter. Utifrån teoretiska synpunkter lyftes sociala faktorer (lagstiftning i olika länder, mammans egen socialisation och livskriser i familjen), sociokulturella faktorer (t.ex. olika sekter och minoritetsgrupper i samhället), psykologiska faktorer (psykosexuell utveckling etc.) Teoretiska källor används som en reflektion till forskaren för ökad kunskap under processen.</p> <p>Metodologisk sammanställning:</p> <p>Metoden i denna studie är fokuserad på en kvalitativ undersökning med ett narrativt utförande. Tillvägagångssättet är baserat på en mammas intervju, intervju med en forskare, polisutredare och en socialarbetare som har erfarenhet i problematiken, samt genom en teoritriangulering med andra litterära källor. Mammans uttalande om hennes situation har tolkats ur ett hermeneutiskt perspektiv och som skapats till en narrativ berättelse. Studien är uppdelad i olika avsnitt: Min egen resa till ämnet sexuella övergrepp, där forskaren hänvisar till sin förförståelse till ämnet från olika perspektiv. Resans gång i biblioteket, innebär kunskaps inhämtning från olika litteraturer. Utökad förförståelse, är en sammanfattning om ämnet med en frågeställning. Metod och analys, hänvisar forskaren till studiens utförande. Vilmas berättelse, är forskarens tolkning av hennes livssituation. Resans slut med nya uppfattningar, innebär resultat och vidare rekommendationer.</p> <p>Resultat:</p> <p>Resultatet är som förväntat, att mammors unika och individuella upplevelser inte går att generaliseras. Hur de reagerar, agerar och vilket förhållningssätt de har, är beroende på deras kultur, etniska tillhörighet, religion, sociala miljö, samhällets regler och normer samt förhållandet till mannen kvinnan lever med.</p> <p>Slutsatser:</p> <p>Studien indikerar på att det fortfarande råder tabu om ämnet och bristen på kunskap är stort i samhället och för professionella. Det behövs mer nationella undersökningar om ämnet.</p> <p>Studien rekommenderar att de sociala utbildningsprogrammen bör införa obligatoriska kurser om sexuella övergrepp. I norrbotten bör en grundlig forskning genomföras för kartläggning hur omfattade sexuella övergrepp på barn är, samt utforma hjälpbehov till familjen i ett barnhus.</p>	

Sökord: Sexuella övergrepp på barn, Incest, Non-offending mothers, Trauma

Author(s):	Ulrika Öhrberg
Title:	<p>“It can not be not true”</p> <p>A mother’s experiences when her children were sexually abused by their father.</p>
Pages (+appendixes):	39 (+2)
<p>Thesis description:</p> <p>The purpose of this study is to investigate a mother’s experience, when her children were sexually abused by their father. There are a lot of bias and preconceived notions in the society concerning these mothers in their circumstances. The study will give a broader perspective and knowledge of their situations.</p> <p>Theoretical summary:</p> <p>The theoretical part deals with information about this topic from different points of view. These theories explain the researched topic by social factors (legislation in different countries, problem in the mothers socialisation, life crises in the family etc.), by socio-cultural factors (minorities and subcultures in the society, sects), and by psychological factors (psychosexual development of different family members, etc.) The literature in this study is used as a reflection to the researcher for showing the increased understanding of the author to the readers.</p> <p>Methodological summary:</p> <p>The method in this study has a focus on qualitative approach by a narrative way of working. The proceeding is based on one mother’s interview, and the interviews of a researcher, a policeman and a social worker, who have experiences about this topic in their work. The literature has been used as a basis of reflection to the author for describing the development of her understanding. The mothers statement of her situation becomes a story of her live, based on the author’s own interpretation from as a hermeneutic point of view. The study is divided in following sections: My own way into the topic (sexual abuse), the description of my understanding. The research work at the library includes more knowledge from different literature. The new understanding is a summary of the research work at the library with question about the issue. Vilma’s story is based on my own interpretation of her life situation. The end of the research embodies new understanding with further recommendations for authorities, experts etc.</p> <p>Main results:</p> <p>Results are as predicted, mother’s experiences are very unique and individual and can not be generalized Their reactions, actions and behaviour depend on their culture, ethnic background, religion, social environment, society’s rules and their relationship towards their husband or fiancé.</p> <p>Conclusions:</p> <p>The study indicated that society and professional experts have too little knowledge about this topic. More national researches should be done. This study gives suggestions to the training programmes in the social field should include compulsory courses on sexual abuse. The study shows the necessity to make broader and deeper research in the North of Sweden about this topic for developing better treatments for these families.</p> <p>Key words: sexual abuse of children, incest, non-offending mothers, trauma.</p>	

PROLOG

Det är så inpräntat. Vi skulle spela bingo jag, Lina och Stina. Kina var ju då liten bäbis.... Stina kommer in i köket när jag står och tömmer diskmaskinen. Så ställer hon sig lutande mot bänken och tittar upp på mig och så säger hon: - mamma jag vill inte följa till farmors hus någe mer. -Nähä, varför inte det då? Svarade jag. För att pappa pissar i min mun. Det var på det mest naturliga sätt som hon sa det på. Jag tänkte bara. Okej, det är så här. Det känns enormt att säga det. Då stängde jag diskmaskinen och ställde mig bredvid henne vid diskbänken och så höll jag också händerna liksom Stina lutande mot bänken och så sa jag till Sina så här: Vad glad jag blir att du berättar. Du får inte sluta berätta, du måste berätta för mamma..... och sen gick vi och spelade bingo. Hon satt mellan mig och Lina i soffan och hon var så jävla lycklig i ansiktet och i ögonen. Hon satt och höll min hand hela tiden. Vi satt och duttade på bingobrickorna och hon sa återkommande... mamma jag älskar dig. Jag lät det vara den kvällen, men jag hade en jävlig rädsla i kroppen. När de hade lagt sig på kvällen, då vet jag att jag började skaka och jag gick flera gånger och kände på dörren så att den var låst. Och sen satt jag på toa, och de bara rann ur mig likt Oboy... hur länge som helst.... det bara rann ur mig.

(Vilmas berättelse, 2009)

1 MIN EGEN RESA TILL ÄMNET SEXUELLA ÖVERGREPP

Vad är det mest fruktansvärda som kan hända i ens liv, tänkte jag, då vi fick i uppdrag att fundera ut ett forskningsämne för examensarbetet. Febrilt arbetade tankarna, som slutligen stannade vid mina barn. Sjukdomar, olyckor, missbruk, suicidförsök var endast några av många ämnen som jag och säkerligen många föräldrar skulle fasa inför, om det skulle gälla ens barn. Jag tänkte tillbaka på min barndomsvän som berättade för mig, att hennes styvpappa utsatte henne för flera sexuella övergrepp utan mammans vetskap. Känslan jag då fick, var hur skulle jag kunna hjälpa henne, men på grund av min ringa ålder visste jag inte hur. Detta tabubelagda ämne, är någonting som ligger långt ifrån min verklighet och bristen på kunskap gör att jag har ett stort behov av att lära mig mer och få kunskaper som jag kan använda både som förälder och i mitt yrke som framtida socionom.

Genom den korta prologens berättelse vill jag skapa en känsla och en inblick i hur en mamma kan uppleva, när hennes barn har utsatts för sexuella övergrepp av sin pappa. För mig skapar det äckelkänslor, illamående, förtvivlan, aggressioner över pappans övergrepp mot barnet. Det ger mig tankar på mer förbjudna tankar så som kastrering av mannen för det han har gjort. Jag, som mamma kan också identifiera mig med mamman som chockad får ta emot det barnet berättar, men samtidigt får jag en känsla att ”Varför hon inte kände till att något var konstigt med barnen”.

Barn som utnyttjas sexuellt väcker många starka emotionella obehagskänslor hos de flesta människor. Massmedia skapar stora rubriker kring sexuella övergrepp och den senaste övergreppshärvan som fick stora notiser i såväl svenska som utrikes tidningar, var familjen Fritzl i Österrike. Josef Fritzl, 73 år som gömde sin 18-åriga dotter i källaren och utsatte henne för flera grova sexuella övergrepp under 24 år, med påföljden att hon födde flera barn. Josefs fru Rosemarie hade aldrig känt till att deras dotter hölls fången i källaren. Hon uppgav att hon trodde att dottern höll sig undan, även då dottern lämnat nyfödda barn på trappan till föräldrarnas omsorg. Medias fokusering var främst på Josef Fritzl som utförde övergreppen och dotterns och barnbarnens liv i källaren. Det framkom dock vaga uppgifter om moderns upplevelser av händelsen, vilket ledde till starka reaktioner från ett stort antal mammor i världen. Den debatt som fördes bland mina väninnor utgick från modersperspektivet ”Såg hon inte signalerna?, kände hon inte

intuitivt att någonting var fel? Misstänkte hon ingenting när det fanns en portkod till källardörren som bara Jakob Fritzl hade tillgång till? Frågorna var många kring mamman Rosmaries beteende. Mina funderingar kom då att kretsa kring hur mammor upplever en sådan fruktansvärd situation och vad det är som gör att situationen blir så fruktansvärd. För att få en ökad förståelse för mammors upplevelser, då deras barn blivit utsatta för sexuella övergrepp av sina pappor så är det viktigt att även se utifrån andra aspekter.

Ur ett psykologiskt perspektiv finns teorier om hur barn utvecklar ohälsa, då de har blivit utsatta för sexuella övergrepp. För ett flertal utsatta barn påverkar minnena negativt och påverkar det dagliga livet om de inte får hjälp. Ur ett biologiskt perspektiv skadas barnet av de fysiska påfrestningarna och det är bekräftat att barn som blir gravida av sina fäder, löper större risk att få inavelsavkommor dvs. ovanliga fysiska och psykiska sjukdomar därför har lagen förbjudit giftermål i de närliggande leden. Familjen Fritzl är ett sådant exempel. Några av barnen har inavelsproblematik och samtidigt har den extremt miserabla miljön bidragit till en bredare sjukdomsbild (Edgar, & Tagesson 2008).

Ur ett sociokulturellt perspektiv förekommer det t.ex. inom vissa sekter sexuella övergrepp mot barn, som i regel utförts av sektens ledare. Jag läste en artikel (Olsson, 2008) om en sekt i USA "Längtan efter Zion" (med ursprung hos mormonerna), som skapade stora rubriker. Det framkom att 400 barn har fått omhändertagning på grund av att många av barnen blivit utsatta för sexuella övergrepp och incest av ledare och äldre män. Många av dessa flickor väntade också barn. Sektens kvinnor som delar på samma man, ville även att deras döttrar ska ta lärdom av samma livsföring. Kvinnorna uppger att de inte har skadat sina barn och att de inte har gjort någonting fel. De hänvisar till att barnen mår dåligt på grund av omhändertagandet av de sociala myndigheterna. Mina egna tankar fokuserades då på vilken makt och kontroll dessa män har på kvinnorna och barnen. Kvinnorna i sekten har en religiös bakgrund och accepterar polygami (månggifte). Föds man in i en sådan livsföring är det svårt att jämföra det med någonting annat. Detta blir någonting normalt för dem, liksom min påverkan från den svenska kristna religionen, kulturen och samhällets strukturer är normalt för mig. Detta leder till att min sociokulturella bakgrund går emot sektens sociokulturella bakgrund, eftersom vi har olika värderingar och uppfattningar om barns livsföring, men ändå har vi någonting gemensamt och det är att vi vill främja våra barns välmående, fast på olika

sätt. Tänkbara skillnader är att vi lever i olika samhällsstrukturer. I mitt sociokulturella samhälle ser vi på sexuella övergrepp som någonting kränkande och skadligt för barnen och enligt lag förbjudet, liksom i andra länder och kulturer. Barnen har precis som vuxna, rättigheter i samhället och vi ska ta tillvara deras synpunkter och aspekter.

När jag funderar kring barns rättigheter så är det dock inte så självklart med tanke på flickor framför allt i Afrika, södra Asien och Mellanöstern som blir giftasmogna långt innan puberteten. Det är föräldrarna som planerar giftermålet tillsammans med den tilltänktes föräldrar eller direkt med mannen. Dottern har ingen talan om valet av make och måste rätta sig efter föräldrarnas beslut. För vissa folkslag är detta en tradition som går från generation till generation. För andra görs detta på grund av fattigdom, eftersom flickor betraktas som en ekonomisk börda. Ett tidigt giftermål anses vara bra för flickor som då får makens beskydd mot sexuella övergrepp och våld av andra män (UNICEF, 2009). En mamma till en dotter som skall giftas bort, upplever kanske helt andra saker än vad mammor gör i I-länder. Mamman kanske tänker på att dottern i ett äktenskap blir beskyddad av sin man från andra män. Att dottern tvingas till ett sexuellt umgänge i ett äktenskap tillhör en makas plikt även om dottern är ung. I många u-länder är detta kanske det enda sättet att överleva för flickor, eftersom de anses som en ekonomisk börda. Hur en mamma upplever sin unga dotter i ett äktenskap där sexuella övergrepp av mannen förekommer, kan jag inte svara på men det får mig att tänka i andra perspektiv. För mig är det viktigt som blivande socionom att försöka förstå att vi har olika samhällsstrukturer, traditioner, kulturer, värderingar etc. som påverkar vårt sätt att tänka och vara. Att förstå är inte samma sak som att acceptera, men kunskapen kan ge verktyg i mitt arbete med familjer från olika kulturer.

För att få mer kännedom om vad andra i min närhet anser om sexuella övergrepp, hade jag en intressant dialog med ett par studenter. Studenterna fick svara på vilka emotioner de fick vid begreppet sexuella övergrepp på barn. En manlig källa uppger: ”*Det är äckligt, den personen behöver ha hjälp. Man vill inte prata om sådana saker, det är som om kroppens försvarsmekanismer sätts in för att tränga bort det när man tänker på det*”. En annan manlig källa uttrycker sig: ”*Hur tänker han? Det är inte friskt att göra så. Personen har en förvriden världsbild*”. Ytterligare uppfattningar från kvinnliga studenters emotioner om sexuella övergrepp på barn: ”*Det är sjukligt! Man kan inte sätta sig in i denna situation. Kärlek till ens pappa är genom kramar och pussar, vilket visar uppskattning och av det blir man glad*”. *Äckligt, sjukt och det händer*”. *Personen*

har problem med sin mentala hälsa". "Makt våld och kontroll. Personen har dålig självkänsla". "Det är helt fel! Det får inte ske. Det är fel på karlns beteende. Jag har svårt för att förstå det. Jag skulle inte kunna arbeta med en sådan person". "En pedofil är en sexuell läggning som inte går att rehabilitera. Pedofili är någonting som finns långt in i vår reptilhjärna". Vid diskussionen kring pedofili uppkom det olika uppfattningar, varav en uppfattning är att pedofili är en inbyggd sexuell läggning som knappast är rehabiliteringsbart. En annan uppfattning hänvisar till att beteendet påverkas av olika faktorer och omständigheter, men anses vara rehabiliteringsbart. Det intressanta i diskussionen var att ingen student tänkte ur en moders eller barn perspektiv. Fokuseringen blev direkt på förövarens handlingar och beteende. Min tolkning av studenternas reflektioner är att det är lättare att rikta sin ilska mot förövaren, än att tänka på barnets och mammans hemska upplevelser. Några av studenterna har egna barn och kanske upplever de enormt svårt att föreställa sig sina barn i en sådan situation. Detta kan vara orsaken till att fokus oftast ligger på förövaren.

En annan anledning till valet av mitt examensarbete är att jag under min första socionompraktik, mötte en kvinna vars berättelse om hennes tragiska liv gjorde ett djupt intryck på mig. Kvinnan hade varit med om att hennes tre döttrar blivit sexuellt utnyttjade av sin pappa. I hennes berättelse framgick det hur mycket hon hade fått kämpa för att få hjälp till sina döttrar och till sig själv. Jag blev därmed ännu mer intresserad av ämnet och funderade över hur jag själv skulle reagera och uppleva en sådan situation. Eftersom jag inte har några egna erfarenheter av sexuellt utnyttjade av barn kan jag endast ha hypotetiska funderingar. Jag antar att det första beskedet antagligen kommer som en chock med tvivel. Jag skulle också känna skuld och skam att inte ha uppfattat signalerna tidigare från barnen eller mannen. Givetvis skulle jag känna hat och aggressioner mot mannen och samtidigt upprivenhet att inte veta vad som ska göras. Jag skulle också känna hjälplöshet för att inte veta hur jag ska gå tillväga för att hjälpa mina barn. En sådan företeelse skulle sätta djupa sår i själen och stark misstro till andra män. Jag skulle också känna ensamhet och en enorm oro inför barnens framtid och jag skulle även ställa frågan varför våra barn? Finns det orsaker till varför pappan har gjort det? Finns det behandling för mannen, så han inte utnyttjar andra barn sexuellt i framtiden? Jag skulle också tänka på hur mina reaktioner skulle uppfattas av offentligheten. Kan myndigheter ha överseende med kvinnors reaktioner när barn blivit utsatta för sexuella övergrepp av sina pappor eller skulle offentligheten anse mamman

vara en hysterisk kvinna med bristande föräldraförmåga, något som kan vändas emot henne om de sexuella övergreppen anses vaga i en utredning?

Det är enkelt att säga hur man själv skulle ha gjort i en liknade situation och det är lätt att döma andra innan man förstår sammanhanget. Vilka upplevelser kvinnor har och hur de reagerar i liknade situationer är beroende den egna barndomen och uppfostran, etnicitet, ålder, religion, kultur, förhållande m.m. Hur skulle du som läsare reagera om ditt barn blivit utsatt för sexuella övergrepp av din make/maka?

Begreppet sexuella övergrepp associerar jag till mer fysisk kränkande kontakt, men för att få en ökad förståelse hänvisar jag till Faller (Faller 2006, 20-21) som anser att definitionen kan ses i olika typer av sexuella övergrepp på barn. Icke kroppslig kontakt kan innebära att barnet får sexuella kommentarer eller får ta emot sexsamtal. Det kan också innebära att förövaren blottar intima delar av kroppen inför barnet. Förövaren kan också tjuvtitta (skoptofili) på barnet under vissa omständigheter så som vid duschning, toalettbesök m.m. Faller redogör vidare för vad beröring på barnet innebär. Förövaren berör barnet på intima ställen och förövaren uppmanar även barnet att beröra sina egna intima ställen. Beröring kan även ske med kläderna på. Med penetration menas att förövaren för in sitt finger i barnets vagina eller anus och uppmanar även barnet att föra in sitt finger i förövarens vagina eller anus. Penetration kan även innebära att förövaren för in ett föremål i vaginan eller anus på barnet, även barnet uppmanas att göra likadant på förövaren. Barnet kan också utsättas för oral sex med djupa tungkyssar. Det kan också medföra att barnet blir slickat eller blir utsatt för bitningar eller sugningar på intima delar av kroppen. I oralsex ingår också stimulering av könsorgan som utförs av främst förövare, men också i uppmaning att barnet ska göra likadant. Samlagspenetration är genomförda samlag, som kan ske både analt och vaginalt. Denna penetration sker oftast enbart av förövaren. Vidare har jag sökt fler definitioner. Svedin och Banck (2002, 58) beskriver att sexuella övergrepp mot barn kan ses som ”*handlingar eller situationer med sexuell innebörd där en vuxen utnyttjar en minderårig, förövare, vanligen en vuxen önskar tillfredsställa sina behov eller andra behov genom barnet.*”

Dessa definitioner för mig vidare in på tankar när det gäller lagstiftning. Enligt Justitiedepartementet (2005), har den svenska lagstiftningen för sexuella övergrepp ändrats 1 april 2005 med nya begrepp, ”sexuellt umgänge” har byts ut mot ”sexuell

handling”. Detta för att sexuellt umgänge kan förknippas med ömsesidig frivillighet. Förövare som tidigare dömdes till sexuellt ofredande kommer i framtiden att dömas till sexuellt tvång eller sexuella övergrepp mot barn. Våldtäkt mot barn är en ny brottsbestämmelse i sexualbrottslagstiftningen, vilket innebär att en förövare som utövar kränkande sexuella handlingar eller har samlag med barn under femton år, men som inte använder hot eller våld döms till våldtäkt på barn. Denna regel gäller även om barn mellan femton och arton år utnyttjas av anhöriga så som föräldrar, mor- farföräldrar eller de som är ansvariga för barnets uppväxt t.ex. fosterföräldrar eller partner. Brottstraffet är fängelse med en minimum tid på två år och maximum tid på sex år. Vid grova sexualbrott är fängelse tiden minimum fyra år och maximum tio år. Begreppet sexuellt utnyttjande av barn innefattar förmildrande omständigheter, då barnet är nära den sexuella bestämmelseåldern (femton år) och den sexuella akten sker på frivillig och ömsesidig basis. Sexuellt ofredande är ett begrepp som berör barn under femton år, vilket kan innebära att barns integritet kan utsättas för kränkande kommentarer eller handlingar t.ex. blottning. Syftet med den nya lagstiftningen är dels att *”ytterligare förstärka och tydliggöra varje människas absoluta rätt till personlig och sexuell integritet och sexuellt självbestämmande dels på olika sätt lyfta fram och förstärka skyddet för barn och ungdomar mot att utsättas för sexuella kränkningar”*. Denna förståelse för min egen resa till ämnet sexuella övergrepp är endast utifrån ett helhetsperspektiv. För att gå närmare in på ämnet, var det dags att besöka biblioteket, för att bredda mina kunskaper inför en intervju med en respondent.

2 RESANS GÅNG I BIBLIOTEKET

Min nyfikenhet att få mer förförståelse av ämnet, medförde att jag begav mig till det närliggande biblioteket. Jag fann tidigare forskning kring ämnet av professor Nea Mellberg, som har skrivit en akademisk avhandling om mödrars situation när deras barn utsatts för sexuella övergrepp av fäder. Mellberg (Mellberg, 2002, 20-21), uppger att det råder stor brist på kunskap och motsägelsefulla samhällseliga föreställningar för mödrars komplexa situation. Vidare menar Mellberg att informationen om mödrars komplexa situation oftast kommer via andra och tredjehandskällor t.ex. socialtjänsten, rättsväsendet, vården m.m. Det framkommer mer sällan kunskap från mödrarna själva. I studien framkommer det skillnader och likheter. Några likheter som tycktes finnas gemensamt hos kvinnorna var tankar t.ex. Hur kunde deras man göra något sådant? Varför förstod jag inte? Varför förstod ingen annan, inte ens experterna? Mödrarnas orostråk inför framtiden är också någonting de har gemensamt. De är medvetna om att konsekvenserna av övergreppen kommer att påverka såväl barnens som deras egna liv. Många av mödrarna känner att de blir ifrågasatta av omvärlden och av myndigheter bl.a. när mammorna väljer att ansöka om skilsmässa på grund av övergreppen, vilket kan vändas emot dem.

Kathleen Coulborn Faller (Faller 2003, 248) som har tjugofem års lång klinisk erfarenhet och som har forskat inom socialt arbete vid Universitetet i Michigan uppger att forskningen visar att ca 14,4 % av fallen oftast slutar i skilsmässa, då det har uppenbarats att barnen blivit utsatta för sexuella övergrepp av sina fäder. En del mödrar får vetskap om de sexuella övergreppen via skolan, polisen, terapeuten eller de sociala myndigheterna, vilket oftast leder till skilsmässa. I vissa fall får mödrar direkt kännedom av barnen om att de har blivit sexuellt utnyttjad av fadern. Modern lämnar oftast omgående fadern tillsammans med barnen. Det är i dessa fall som mödrarna kan ifrågasättas och anklagas för att de falskt anklagat fadern för sexuella övergrepp, vilket kan gå modern emot i en domstol. Dessa liknelser kan jämföras med Mellbergs studier. Under resans gång i biblioteket hittade jag en annan intressant studie av Rickard L Sjöberg (2003, 17), universitetsdoktor i psykologi och som har forskat i hur sexuella upplevelser vid sexuella övergrepp kan fördröja avslöjandet. I studien framkommer det att vissa sexuellt utsatta barn upplevt en förälskelseattraktion till förövaren eller upplevt

stundtals upplevt lust i övergreppet och avvaktade längre med att uttala sig om övergreppen, än de barn som inte upplevt sådana emotioner. Mellberg (Mellberg 2002, 163-164) hänvisar till forskaren Jacobs (1994) analys i boken *Victimized Daughters*, där de sexuella övergreppen mot döttrar kan innebära en splittring mellan mor och dotter och i stället en idealisering av far och dotter. Vid denna företeelse tar döttrar på sig ansvaret för det som fadern gjort. Vidare menar Jacobs att döttrar känner en stor ambivalens för att avslöja övergreppen inför modern, då de samtidigt känner sympatier för fadern. Ju längre tiden går desto mer splittras relationen mellan dotter och moder. Sjöberg (2003, 17) kunde i sin studie bekräfta andra forskares observationer att sexuellt utsatt barn väntar längre med att berätta om övergreppen om dessa begås inom familjen eller i nära relationer. Det framgick att små barn väntar längre med att berätta om övergreppen än äldre barn.

Författarna Ockrent och Treiner skriver i *Kvinnornas svarta bok* (2007, 156) att anmälningarna om våldtäkt är minimala i världen. Lagstiftningarna mellan länder är olika. I Frankrike definieras våldtäkt som penetration, i jämförelse med Kanada och Sverige som inte har någon skillnad då det gäller påtvingad penetration och annan form av sexuellt övervåld. Författarna hänvisar till WHO som fått uppgifter på att ca två tredjedelar av offren är femton år eller yngre i länder som Malaysia, Chile eller Papua Nya Guinea.

Jag förundrades också över hur många sexualbrott i Sverige som anmäls. Sådana uppgifter fanns att tillgå hos Brottsförebyggande rådet. I deras statistik var 14 200 sexualbrott anmälda under 2008, vilket är en ökning med 13 % från föregående år. Våldtäkts brott samt sexuellt utnyttjande har ökat kraftigt. Av dessa 14 200 anmäldes 2 375 våldtäkter på barn. 52 % var flickor mellan 0-14 år, 6 % var pojkar mellan 0-14 år, flickor mellan 15-17 år utgör 41 % samt pojkar mellan 15-17 år 1 %. (Brå, 2008). I denna statistik framkommer inte hur många barn som utsatts för sexuella övergrepp av sin pappa. Det framkommer dock att det är ett stort mörkertal som inte anmäls. Diesen & Diesen (Diesen, 2009, 117) hänvisar till 90-talets kunskapshöjning gällande incestfallen, vilket ledde till att fler anmälningar gjordes. Diesen & Diesen hänvisar till samhällets uppfattning om "masspsykos" som ledde till att kvinnor anmälde sina män endast för att få ensam vårdnaden om deras barn. I vissa fall kan det ha varit så menar Diesen & Diesen och det kan förekomma än idag. Detta har dock blivit en fördom som fortfarande föreligger vid misstanke om sexuella övergrepp, något som i sin tur påverkar vissa åklagare och poliser med att lägga ner förundersökningen. En

jämförande tillbakablick i tiden, mellan 1700-1709 uppskattades att sex stycken blev dömda för blodskam, som ledde till dödsstraff enligt Göta hovrätts uppgifter. (Bergenslöv, et al, 2002, 100).

Sexuella övergrepp är ett stort problem i världen. Utgår vi från ett biologiskperspektiv tillhör sexualdriften människans fortplantning, men ur ett etniskt perspektiv handlar det om hur och på vem människan bedriver och främjar sin sexuella tillfredsställelse. Jag fann bland biblioteks böcker barnkonventionen som jag ögnade igenom och fann uppgifter hos UNICEF (2009) som visar på att 193 länder skrivit under konventionen dock inte USA och Somalia. Konventionen innebär att alla barn och ungdomar i alla länder ska ha samma rättigheter upp till artonårsålder. Länderna ska garantera att konventionen följs i praktiken genom ständiga kontroller. Länder som tidigare nämnts Malaysia, Chile Papua Guinea och Frankrike samt länder från Afrika och Mellanöstern är länder som skrivit under denna konvention. Efter att ha läst olika böcker på biblioteket, ställde jag mig många frågor. Varför har man då inte sett över de nationella lagstiftningarna i dessa länder? Är barnkonventionen bara en slags framstående referens för nationerna, men utan praktisk inverkan? Varför har man ändrat lagstiftningen gällande dödsstraff på incest/blodskam? Frågor som kan vara ett tänkbart forskningsämne i framtiden.

Sigmund Freuds (Bolen, 2001, 14) första teorier kring sexuella övergrepp på barn, vilket han under ett flertal månader studerade i den sociokulturella miljön i Paris, beskriver hur han fann barn med speciella nervösa störningar. Vid sin behandlingsterapi av dessa barn fick han bekräftelse på att barnen var utsatta för sexuella övergrepp av anhöriga. Freud presenterade denna upptäckt som "The Aetiology of Hysterica" för sina kollegor och vänner. Denna upptäckt fick negativa konsekvenser och Freud fick den tyska medicinska forskningen, som tog avstånd av dessa upptäckter emot sig. Detta medförde att Freud senare tog tillbaka sina upptäckter. I stället hänvisade Freud till att barn behövde släppa sina sexuella spänningar med en önskan om pappans uppmärksamhet och kallade det för Oedipus complex. Detta får mig att tänka på att sexuella övergrepp på barn idag förekommer mer än vad vi tror och i alla samhällsklasser. Är problemet av en sådan art att frågan är extremt känslig och kan påverka människornas tillfredsställelse? Är det ur en feministiskteoretisk aspekt att det är männens patriarkala dominans att ha makt och kontroll över kvinnorna? (Bolen, 2001, 118) Ska vi se från ett familjsystems teori då man anser att familjen har en

bristande funktionell dynamik och där incest är bara ett symtom på denna bristande funktionella dynamik? (Bolen, 2001, 117). Om vi utgår från ett historiskt perspektiv har detta fenomen pågått sedan begynnelsen.

3 UTÖKAD FÖRFÖRSTÅELSE

När jag reflekterar över den förförståelse av ämnet som jag har, tillsammans med den kunskap jag inhämtat, skapar det många frågor kring många aspekter. Helheten av dessa aspekter ger mig indikationer på att samhället fortfarande har svårigheter, att bemöta dessa problem i samband sexuella övergrepp på barn. Definitionen på sexuella övergrepp ger mig väldigt många obehagliga känslor, liksom barn som utvecklar lustattraktion till sin pappa, då de under en längre tid blivit utsatta för sexuella övergrepp. Jag kan ha en viss förståelse att detta fenomen kan uppstå. Barnet blir bekräftat och får kärlek av sin pappa, vilket under en längre tid utvecklar sig till en normalitet för barnet. En annan aspekt är också komplexiteten för barn att berätta för sin mamma vad pappan har gjort, då de hyser sympatier över vad pappans beteende eller till och med känner skuld över vad pappan har gjort. I dagens nyare lagar är ministraffet för sexuella övergrepp två år och det längsta tio år beroende på brottets art. Ett barn som har blivit kränkt under många år, får ”sitt” straff genom att leva med förödelsen livet ut, något som kommer att prägla dem och påverka deras vardag. Detta leder mig närmare in på hur mammor upplever sin situation, då mannen utnyttjat deras barn sexuellt. Hur kan man som mamma hantera dessa fruktansvärda upplevelser som barnen berättar? Min förförståelse är min verklighet till ämnet sexuella övergrepp och samhället påverkar mycket mina värderingar. Att barn blir offer för sexuellt utnyttjade av sina fäder, är en sak, men den närmsta omgivningen påverkas också och kan på så sätt också vara ett offer. Ett passivt offer, eftersom det är de som ska hantera barnets oförutsägbara reaktioner, flashbacks m.m.

Syftet med studien är att jag och förhoppningsvis även läsaren ska få en ökad förståelse för människors tankar och upplevelser, av hur en enskild mamma upplever och hanterar sin komplexa situation, när hennes barn blivit sexuellt utnyttjade av sin pappa. Det är viktigt att se från olika aspekter, vilket utökar kunskapen i dessa situationer. Viktiga kunskaper som kan lösa många problemsituationer i framtiden för dessa utsatta kvinnor och deras barn. Studien bör också reflektera över vilket förhållningssätt och bemötande dessa kvinnor får, men även att snabbare se signaler på sexuella övergrepp. Det är även betydelsefullt för både läsare och mig att vi får förslag på hur dessa kvinnor förväntas bli bemötta och vad de vill belysa i sådana komplexa situationer. För mig som forskare

har det varit viktigt att försöka inhämta så mycket information som möjligt om ämnet, så att jag kan vara förberedd att möta min respondent. Jag förväntar mig även att få svar på min frågeställning:

Studiens frågeställning

Hur upplever och reagerar en mamma, då hennes barn blivit utsatta för sexuella övergrepp av sin pappa?

Hur påverkar och hanterar mamman upplevelserna i det vardagliga livet?

På vilket sätt skulle mamman vilja bli bemött och hjälpt?

4 METOD OCH ANALYS

Mina betänkligheter kring val av metod och analys, förde mig in på en narrativ riktning, då mina studiekamrater läste igenom min forskningsplan. De ansåg att forskningsplanen påminde om skönlitteratur p.g.a. berättelseformen. I mina fortsatta betänkligheter insåg jag även att i mitt arbete som socionom kommer jag att möta människors olika berättelser, vilket förtydligade vikten av valet av metoden. Narrativt begrepp är enligt Riessman (Larsson et al. 2008, 15) ett svår definierat begrepp med olika betydelser och som används olika inom olika yrkesområden. Narrativ kan ses som en synonym till ”berättelse”. För att jag som forskare ska kunna få tillgång till en mammas upplevelser kring ämnet sexuella övergrepp av barnens pappa, anser jag att det är viktigt att låta mamman få berätta sin berättelse med egna ord utan att bli för mycket styrd av intervjufrågor. Studien kommer också att vara baserad på en kvalitativ undersökning. En kvalitativ undersökningsmetod har som syfte att finna kunskap via språket, vilket kan leda till varandras inre världar. En förutsättning för forskningsprocessen är att utgå från sitt inifrånperspektiv dvs. modern som talande subjekt. Mina egna värderingar och erfarenheter fungerar som ett hjälpmedel för att komma respondenten nära, för att inhämta information. Forskarens inifrånperspektiv är en viktig förutsättning för en tolkning. (Patel, Tebelius, 1987, 45).

Den kvalitativa forskningsintervjuformen kommer att vara halvstrukturerad med olika teman och frågor. Jag försöker förbereda mig inför intervjusamtalet genom att söka kunskap i olika intervjumetoder. Viktigt är att jag intar en intervjuroll som har ett respektfullt och empatiskt förhållningssätt samt är lyhörd för stämningen i interaktionen mellan mig och respondenten. Forskningen kan ses från ett hermeneutiskt perspektiv, där forskaren söker budskap från en moders komplexa situation, dessa budskap kan öka mina förutsättningar att förstå, men också att tolka hennes utsagor. Inom hermeneutiken hänvisar man till ”good-reason–assay” vilket menas att forskaren också försöker finna rimliga skäl för moderns utsaga och eventuellt jämföra dessa med andra mödrars upplevelser genom litterära böcker. Informationen hanteras, analyseras och resultaten måste testas av tolkningarna för att klassas som kunskap (Starrin & Svensson, 1998, 75-76). Eftersom denna studie är fokuserad på en moders unika upplevelse kommer studien att fördjupas i form av en fallstudie, för att få mer detaljerade kunskaper. Vidare kommer fallstudien också att koncentreras på de sociala relationerna samt processerna

som pågår. Denna fallstudie är hämtad från verkligheten och kan relatera till empiriskt perspektiv. Kritiskt bör man observera att det kan vara svårt att generalisera utifrån ett fall, därför kommer jag att jämföra med andra mödrars upplevelser i litteratur och beskriva och förklara vad de tycks ha gemensamt (Eliasson, 2002).

Validiteten ska belysas av beskrivning av förförståelsen, datainsamlingens detaljerade framförfarande, val av urval och i analysprocessen. Vidare kommer respondenten att få tillgång till läsning av intervjun för en dialogisk validering dvs. korrigera missuppfattningar och ge reflektioner. Jag kommer ytterligare att försöka stärka studien med aspekter från andra personer, som har olika relationer till problemet med så kallat källtriangulering och teoritriangulering, där man hänvisar till olika teorier. Reliabilitet ska baseras på god teknisk utrustning, intervjuförmåga, dataföljsamhet, samt adekvata handledare.

Vidare kommer studien att använda källor såsom databaser, faktalitteraturer, forskningsartiklar, verklighetsbaserad litteratur som bas för validiteten. Därefter överlämnas uppfattningen av valideringen till läsarens uppfattning.

Kritisk källanalys kan indelas i två grupper dvs. extern och intern granskning. En granskning som fokuserar på källans äkthet dvs. är ej förfalskad, är autentisk (om den är vad den utger sig för att vara) eller ger en trovärdig och sann bild av fenomenet kallas den externa granskningen. Den externa granskningen måste vara säker på att forskaren är den som skrivit texten. Med intern granskning skall materialet granskas noggrant utifrån vilken typ av källa det är d.v.s. vad källan egentligen säger, vem som är upphovsman, uppkomst (hur blev den till), är den annorlunda än andra källor, är källan fullständig. (Bell, 2006, 130-131) Detta är några frågor jag ska ta i beaktning vad gäller källgranskning och upptäckten av mindre skevhet måste också hanteras på ett observant sätt.

Komplexiteten är att få kännedom om mödrar, vars barn blivit utsatta för sexuella övergrepp av sina fäder. Myndigheter lämnar ej ut sådan sekretessbelagd information och det skulle också kännas som en integritetskränkning för de individer som finns i ett myndighetsregister, därav har jag uteslutet detta urvalsförfarande. Jag kom däremot i kontakt med en kvinna i en sådan situation under en praktikperiod. Kvinnan har frivilligt erbjudit sig att medverka i en intervju. Kvinnan är också medveten om att känsliga frågor kommer att framföras. Jag har därmed valt att begränsa mig till en unik

intervjurespondent. Tillvägagångssättet påbörjades med ett telefonsamtal med respondenten som en förberedelse inför intervjun som ägde rum under våren 2009.

Rapporten har jag valt att strukturera upp med en prologinledning, ”Min egen resa till ämnet sexuella övergrepp”, tar jag upp ämnet från olika perspektiv och min egen förförståelse. ”Resan gång i biblioteket”, hänvisar jag till tidigare forskning och teorier kring ämnet. ”Metod och analys”, tydliggör forskningsförfarandet. ”Vilmas berättelse om sin verklighet”, är baserad på en intervju i berättande form och är uppdelad i olika avsnitt, för att få en helhetsbild av en mammas situation. ”Resans slut med nya uppfattningar”, hänvisas till vad jag som forskare har kommit fram till i min forskning. För att hela rapporten ska få ett berättande flöde har jag valt att använda ett lättare språkbruk.

4.1 Etik

Hart & Bond (Bell, 2006, 54) aktionsforskare inom hälsovården och socialvården hänvisar till ett etniskt framförande vid intervjuer. De respondenter som ska medverka i en intervju ska förstå forskningens syfte och innebörd. De ska även veta sina rättigheter, vilket också betyder att allt sker på frivillig basis. Om respondenten avstår att besvara en fråga eller om respondenten vill avsluta intervjun skall detta beaktas. Respondenten skall också bli informerad om hur informationen kommer att förvaras och användas. Jag kommer att hänvisa till konfidentialitet av intervjumaterialet, vilket menas att det finns begränsningar för vilka som får ta del av det. Jag kommer också att försäkra att respondentens anonymitet inte ska röjas för att inte kränka hennes eller barnens integritet. Allt intervjumaterial ska förvaras i säkerhet. Respondenten kommer att få tillgång till att läsa studiens redogörelse och resultat, samtidigt ska respondenten också få kännedom om att forskningen kommer att offentliggöras. När väl genomförd forskning färdigställts kommer informationens insamlade material, som redan tjänat sitt syfte att förstöras (Gillham, 2008, 33).

Jag har valt att dela upp respondentens berättelse i olika avsnitt: Familjeidyllen, Avslöjandet, Helvetets väg, Förhållningssätt och attityder samt Framtidstro. Dessa avsnitt följer intervjuguidens områden för att få en helhet om en mammas upplevelser vid de sexuella övergreppen på hennes barn, förorsakade av hennes dåvarande man. Av

etiska skäl har jag valt att ge huvudkaraktärerna andra namn för att inte röja deras identiteter.

5 VILMAS BERÄTTELSE OM SIN VERKLIGHET

En verklighetsbaserad berättelse om Vilmas komplexa situation då hennes barn blir sexuellt utnyttjade av hennes man.

5.1 Familjeidyllen

Vilma är en ensamstående mamma som bor med dottern Lina i en mindre stad i Norrland. Efter ett förhållande med Linas pappa som inte fungerade rustade Vilma upp sig emotionellt och mentalt. Det var inte lätt att vara ensamstående mamma med ett barn och önskan om att dela livet med en ny man fanns där. Tiden gick och en dag mötte hon en man som fångade hennes intresse. Intresset väcktes även hos honom. Det uppstod kärlek och Vilma tycktes sväva på de blå molnen. Den nye mannen Conny var helt enastående. Hon fann inga ledsamheter, utan han var hela tiden glad och positiv. Conny hade inga barn men han och Lina fann varandra direkt. Conny tog gärna på sig ansvaret att vara en bra fadersgestalt, vilket gladdade Vilma. Connys ständiga uppvaktande och hans generositet visade att han hade det gott ekonomisk ställt och den kärlek han skänkte Vilma, gör att hon kände sig speciell och bekräftad. Conny fick henne att känna att hennes önsknings gick i uppfyllelse, så nu vågade äntligen Vilma satsa på kärleken och de beslöt att flytta ihop.

Den första tiden var fantastisk. Allt fungerade, Conny var duktig på att hitta på aktiviteter och hjälpa till hemma. Bättre än så här hade Vilma aldrig upplevt det. Tiden gick och Vilma blev gravid. När de ska berätta den stora händelsen för Connys mamma blir reaktionen inte den som hon hade hoppats på. Connys mamma, som alltid varit snäll och hjälpsam, förbytts till en hysterisk kvinna som minsann ”fan i helvete” inte skulle vara barnvakt. Vilma blev förskräckt och förvånad över varför hon uttryckte sig så och varför hon inte blev glad. Connys mamma förde aldrig mer händelsen på tal och det gjorde inte Conny heller.

Allt medan graviditeten förlöpte växte Vilmas mage. Conny som hade varit så engagerad och glad blev allt mer gnällig och klängig likt ett barn. Vilma som hade nog med graviditetsbesvär, orkade inte förundras över hans märkliga beteende. Tiden var inne för födelsen. Vilma och Conny fick en liten dotter, Stina. Babylyckan som för många brukar infinna sig kom aldrig till familjen. Vilma kände att Conny blev mer och

mer tystlåten. Hon upptäckte Connys avundsjuka blickar, då hon ammade. Han som var så engagerad i Lina innan de fick Stina, förändrades. Han brydde sig inte så mycket om henne längre. Vilma som förväntade att Conny skulle plocka upp och mysa med Stina så som pappor brukar göra med sina barn, besökte istället allt oftare sin egen mamma som bodde gångavstånd från dem. Conny tog alltid bilen med sig dit. Han ringde dock alltid hem och sa var han var. Till Vilmas förvåning började Conny även att dricka alkohol, han som sällan intog alkoholhaltiga drycker. Han uppgav vid ett flertal tillfällen att han inte kunde komma hem på grund av att han tagit någon grogg och inte kunde köra hem bilen. Inte ens när Vilma antydde att han kunde lämna bilen där och promenera den korta sträckan hem, ville han knappast gå hem. Conny hittade på undanflykter.

5.2 När helvetet bröt lös

Tiden gick och de köpte ett hus i en annan del av staden. Lina var då nio år och i samband med flytten fick hon en dator. Först var hon överväldigad över att vara en av de första i klassen som fick en dator, men glädjen blev inte långvarig då Conny tog över datoranvändandet. Han tillbringade mer och mer tid i Linas rum, även sent om kvällarna. Det var då Vilma började reflektera på Linas beteende. Lina blev mer orolig och ängslig på kvällarna och ville att mamma skulle vara inne hos henne i rummet.

Vilma hade då börjat arbeta och kunde inte vara där vid läggdags. Vilma frågade om det var någonting som hade hänt i skolan men enligt Lina så var det ingenting. Nu började båda barnen bli mer hysteriska när hon skulle åka till sitt jobb på kvällarna.

Vilma kunde inte förstå vad det var som var fel och eftersom Conny tillbringade mycket tid framför datorn i Linas rum, ansåg hon att han kunde sova där om han blev trött, så kunde Lina komma till Vilma och sova, så slipper han störa henne när hon sover. Vilma tog ofta barnen in till sig på kvällen och låste alltid dörren, om inte Lina sov inne hos Stina. Varför hon låste dörren förstod hon inte, hon bara gjorde det. Tidigt en morgon när Vilma vaknade upptäckte hon att sängen var tom. Hon gick upp för att titta till tjejkarna och till sin förvåning fick hon se Conny sova i samma säng som Stina. Hon undrade varför han sov där. Conny förklarade att hon hade gråtit på natten och han hade gått dit för att trösta henne, vilket är helt naturligt i många fall, men Vilma funderade på

varför inte hon hade hört Stina gråta, när hon alltid är så lättväckt annars. En märklig tanke for igenom hennes huvud: ”Varför ljuger han?”.

En dag kontaktade Vilma en kompis till Conny. Hon ville att de skulle köpa några pilsner och göra någonting roligt. Efter några motsättningar for Conny iväg till sin kompis. Kvällen slutade med att Conny ringde från sjukhuset och sa att han hade blivit misshandlad av några ungdomar. Händelsen hamnade i rättegång. Conny hävdade bestämt att Vilma inte skulle närvara vid rättegången, men hon kom i alla fall. Den redogörelse som Conny uppgav till Vilma stämde delvis, men enligt ungdomarna misshandlades han för att han tafsat på en av tjejerna. Conny menade att de hade frågat efter ”en cigg” och sedan hade de hoppat på honom helt oprovocerat. Rättegången slutade med att båda parter fick betala skadestånd till varandra.

Tiden efter rättegången blev en ansträngande tid. Conny sjukskrev sig och utträttade inte mycket på hemmafronten. Vilma, som nu hade fått deras andra gemensamma barn Kina, skötte hushållet. Hon såg hur Conny förändrades allt eftersom. En dag uppmärksammade hon att han gick in till tjejernas rum. Efter ett tag blev allting tyst. Vilma upplevde det märkligt och gick in till tjejernas rum. Till sin förskräckelse såg hon han ligga på madrassen i myshörnan i rummet och onanera, samtidigt som tjejerna satt en meter ifrån och lekte. Vilma drog genast bort tjejerna från rummet och frågade ”vad fan” han höll på med, men han var i en annan värld. Vilma insisterade på att Conny behövde söka hjälp. Efter den dagen förändrade Vilma sitt beteende. Hon gjorde allt för att undvika honom tills hon krävde till skilsmässa. Conny flyttade till sin mammas lägenhet som stod tom, eftersom hon mestadels tillbringade sin tid hos sin pojkvän. Conny bönade och bad om att få komma hem till familjen igen, men Vilma gav inte med sig. En lördag ville Conny hyra film med dottern Stina och umgås, för han tyckte det var så tråkigt att vara ensam i lägenheten. Vilma som ändå var mån om att barnen skulle träffa sin pappa övertalade Stina att åka. Dagen efter när Stina kom hem från sin pappa, ställde hon sig i hallen och bara stod där, tom, melankolisk och helt borta i blicken. Vilma fick ruska i Stina för att få något svar, men Stina sa ingenting. Vilma funderade länge på varför Stina betedde sig så egendomligt, men tiden gick och funderingarna föll i glömska.

Det blev bingolottokväll. Vilma och barnen skulle samlas framför tv'n och spela bingo och mysa. Innan det började stod Vilma och plockade disken ur diskmaskinen, när Stina kommer fram till henne och sätter sina små händer vid kanten av diskbänken och lägger sitt lilla ansikte på dem och säger: ”mamma jag vill inte följa mer till farmors lägenhet mera”. Vilma undrade varför hon inte vill det och till svar får hon att pappa pissar i

hennes mun. Vilma hanterar situationen på ett förnuftigt sätt och sätter sina händer så som Stina med ansiktet lutande på dem mot diskbänken och säger: ”vad glad jag blir när du berättar det här. Du får inte sluta berätta för mamma.”

Tillsammans gick de för att spela bingo. Stinas lättnad och glädje spred sig när de spelade och Vilma lät det vara så. När barnen lagt sig kom skakningarna, rädslan och magtömningarna. Vilma sprang fram och tillbaka till toaletten men också runt i huset och kände på låsen av rädsla.

5.3 Omgivningens förhållningssätt och attityd

Följande måndag kontaktade Vilma socialförvaltningen, som gör barn i risk anmälan. Vilma gjorde också en polisanmälan i uppmaning av socialtjänsten. Polisen kom redan efter någon dag och intervjuade barnen, medan det tog sju veckor för socialtjänsten att höra av sig. I väntan på socialtjänstens utredning ställde Vilma kravet att hon vill ha en kontaktperson då Conny ska träffa barnen. Den reaktion Vilma fick av socialsekreteraren var, att det blev för dyrt. Vilma hävde att hon hade rätt till en sådan. Efter påtryckningar av Vilma fick de tillslut en kontaktperson. En kontaktperson som inte förstod allvaret i situationen, då Conny stängde in sig med barnen i barnens rum medan kontaktpersonen satt i köket och läste en tidning. Vilma ifrågasatte kontaktpersonen som irriterat slutat att läsa tidningen och stegade in till barnens rum och sade: ”Hon är ju inte klok, hon den där kvinnan, hon tror att du ska göra någonting”. Efter den episoden kände sig Vilma motarbetad av kontaktpersonen. Det slutade med att de fick en ny kontaktperson, som var minst lika kränkande. Vid ett tillfälle var kontaktpersonen inte närvarande under en umgängesträff, utan barnen hade varit ensamma med Conny.

När Conny lämnade dem, ville Stina duscha och när hon var på toaletten hörde Vilma hennes gråt. Stinas trosor hade fastnat på hennes sönderskavda hud. Vilma kontaktade socialtjänstjouren och de fick omgående åka till Barn och ungdomspsykiatri, där blev de kvar i tre veckor.

I detta helvete fick Vilma och barnen utstå mycket med ständiga trakasserier och sönderslagna saker, de fick de uppsöka kvinnojouren i omgångar, där de fick en fristad. Utan kvinnojouren hade inte Vilma varit den hon är idag. Fast de hade en lägenhet på kvinnojouren fanns rädslan ändå kvar att träffa på Conny. När de skulle gå och handla

gick de längs väggarna av rädsla för att träffa på honom. De levde under en ständig oro och stress. Vilma gjorde åtta stora anmälningar om övergreppen, men ingen ledde till åtal. Conny sökte enskild vårdnad om flickorna då Vilma försökte hålla sig och tjejerna gömda. Vilma ansåg att hennes försvarsadvokat inte var så engagerad, så hon tog saken i egna händer och förde sin egen talan i rättssalen och till sin stora förvåning fick hon den enskilda vårdnaden. Det var endast för barnmisshandel som han blev åtalad, då han hade tagit barnen från dagis och försvunnit med dem i fyra timmar. När Polisen hittade dem satt Stina tillsammans med Conny i bilen. Kina, som var två år, strövade ensam på en närliggande brygga vid hamnen. Barnen hade utsatts för misshandel av Conny, som dömdes till sex månaders fängelse. Vilma påverkades inte bara av Connys ständiga trakasserier utan hon påverkades också ekonomiskt. Hon hade ett hus att betala samt en lägenhet på kvinnojouren. Den hjälp hon egentligen behövde från socialtjänsten fick hon inte, de hänvisade till att de inte visste hur de skulle hantera ärendet. Däremot fick hon ett telefonnummer till en kvinna, som hade varit med om liknade upplevelser.

Vilma kontaktade en psykolog för att hjälpa henne med sina tankar. Redan första träffen ställde psykologen frågan om hon var avundsjuk på sina barn för att Conny gått till barnen istället. Vilma kände sig ledsen, kränkt och förtvivlad och gick därifrån. Vilma som hade ett stort socialtnätverk tillsammans med Conny, märkte ganska omgående att hennes så kallade vänner började försvinna, en efter en. Det som orsakade henne mest smärta var inte att vännerna försvann, utan att hon trodde hon hade många vänner. Endast två vänner hade hon kvar och de har aldrig tvivlat på Vilma eller tjejerna. Connys mamma hörde inte heller av sig, något som förbryllade Vilma.

5.4 Vägen ur helvetet

Via barnpsykiatri fick hon äntligen en terapeut att tala med. Den kontakten bibehöll hon i flera år med några uppehåll. Förhållandet och de sexuella övergreppen har präglat Vilma och hennes tjejers vardagliga liv. De har fått fightas med flashbacks, återkommande skräckdrömmar, nya drömmar, ätstörningar, fysiska åkommor m.m. Vilma får ofta återkommande minnen som ger henne pusselbitar av hennes tidigare liv med mannen. Händelser som när hon städade Linas rum, då hon fann blodiga trosor gömda bland hennes saker. Vilma som trodde att Lina hade fått sin menstruation, hade uppenbarligen fått utstå någonting helt annat. Vilma reflekterade över när Lina var ca två år gammal och plötsligt slutade gå. Vilma tog med sig Lina till läkaren, som ej fann något fel på henne. Läkaren nämnde någonting med sexuella övergrepp för Vilma, som

direkt slog bort tanken, eftersom det inte var möjligt. Hon noterade vid något tillfälle att när Conny kom hem från sitt arbete, fick Lina ändrat beteende. Lina ville inte heller att Conny skulle torka henne när hon satt på pottan. Hon har tänkt på hur generös Conny var med att köpa materiella saker till Vilma, var det endast för att dölja någonting. En annan tanke som Vilma funderat på, är att Conny hade en märklig relation till sin mamma. Hon är helt säker på att de har haft en sexuell mor och son relation, eftersom de kunde sitta och titta på en p-rulle tillsammans. Det anser hon inte vara normalt. En annan pusselbit var när barnen var små och de skulle badas innan läggdags. Vilma upplevde det jobbigt, då hon skulle schamponera barnens hår, eftersom de blev näst intill hysteriska. Vid samtal har det uppkommit att pappan ställt barnen i duschen och hållt tvål i munnen och sprutat med duschen i munnen för att tvätta bort efter sig. Hon kommer även ihåg när Linas två klasskompisar kom hem till Vilma och berättade att Lina låg och sov med en kniv under huvudkudden. Lina hade även berättat att hon ska ta sitt liv. Vilma kontaktade direkt barnpsykiatri BUP och de åkte in tillsammans med Conny. Conny höll Lina vid sin sida den mesta av tiden, säkerligen för att inte Lina skulle skvallra.

Hon har funderat många gånger på varför hon inte sett signalerna och varför hon har haft en underlig känsla. En känsla som hon inte har kunnat förklara. Hon har fått det förklarat av terapeuten, att hennes hjärna måste ha märkt någonting för länge sedan, men valt att förtränga det svåra. Därför släpper inte hjärnan fram någonting när det är för jobbigt, utan det kommer fram när man är mottaglig för det.

Givetvis har detta bidragit till en försiktighet, då det gäller att knyta nya känslomässiga kontakter och de fick genomgå ännu en dramatisk destruktivt förhållande till en andra man. Vilmas beslutsamhet och styrka gjorde henne fri från denne våldsamme man, vilket också har varit ett helvete fast dock inte med sexuella övergrepp, däremot med misshandel och trakasserier. Vilma och flickorna har fått kämpa sig igenom svåra tider, men också mot nya situationer. Det har haft styrkan tillsammans och deras relation har förstärkts markant.

5.5 Framtidstro

Trots de svåra episoderna i deras liv, så har Vilma äntligen sett ljuset i mörkret. Det har tagit lång tid för Vilma och hennes tjejer att läka de psykiska och fysiska sår, som deras pappa och man har förorsakat. Vissa sår kommer aldrig att läka, medan andra sår lär de

sig leva med. Vilma har en övertygelse om att det finns väldigt många fina och underbara människor i världen. Hon och tjejkvinnorna har bara råkat ut för den allra värsta sorten av människor man kan tänka sig, men för att gå vidare i livet måste Vilma intala sig själv att det finns hopp för dem också till ett bättre liv. Hon har en inre kraft att hjälpa andra kvinnor i liknade situationer. Hon anser att den hjälp hon skulle ha behövt av socialtjänsten måste förbättras med snabbare service, sju veckor är för lång och smärtsam väntan för en första kontakt. Vilma tycker också att förhållningssättet är viktigt i bemötandet, att mötas av negativa attityder hjälper ingen människa i svåra situationer, det gör saken ännu värre. Vilma har fått information om vilka synliga signaler som barn kan få i samband med sexuella övergrepp t.ex. att barn kan ha blåmärken nedanför öronsnibbarna, då de utsätts för oralsex. Innan berättelsen om Vilma och hennes komplexa situation slutar händer det någonting fantastiskt i hennes liv. Hon möter en man som hon har mött i arbetet med att hjälpa andra människor. De finner varandra och de låter sig omsvärmas av kärleksfulla känslor till varandra. Denna relation är någonting helt annat än vad Vilma har varit med om, än finns det hopp.

Denna berättelse är min tolkning av Vilmas liv och är baserad på det transkriberade materialet och intryck under intervjun. Vilma har fått tagit del av denna berättelse och fått göra korrigeringar genom en dialogisk validering, endast ett smärre fel har korrigerats. Vilma ansåg att berättelsen tolkade hennes situation och upplevelser mycket bra. Berättelsen är komprimerad av flera års händelser, vilket kan påverka läsarens uppfattning.

6. RESANS SLUT MED NYA UPPFATTNINGAR

Denna kvalitativa forskning genom ett narrativt utförande har för mig varit ett försök att närma mig mödrars upplevelser, då deras barn blivit sexuellt utnyttjade av sina pappor. Under resans gång har jag läst mycket material, som till sist mättade min inläring. Efter intervjun med min respondent kände jag att jag var tvungen att distansera mig för att bearbeta all information men också för att bearbeta mina emotioner. Att läsa olika verklighetsberättelser om sexuella övergrepp på barn, skapar som jag tidigare nämnt i min förförståelse, äckelkänslor. Det har varit svårt att hitta nyare forskning i ämnet, inriktat på mammors upplevelser. I den kritiska granskningen av källor har jag försökt att finna säkra källor. Journaler har jag hämtat från olika universitetsbaser som anses vara säkra källor och som framhäver författarens äkthet. Det kan förekomma en viss osäkerhet från min sida gällande någon källa.

En annan kritisk granskning av min studie är att jag har intagit ett subjektivt förhållningssätt. Under denna resa har jag forskat i mig själv, varför jag reagerar som jag gör utifrån en moders perspektiv. Jag tror att det är för att jag som mamma är känslig, då man försöker sätta sig in i rollen som mamma till utsatta barn. Det är väldigt svårt att inta en neutral ställning som forskare, även forskare har känslor. Det visar att vi är mänskliga. Jag har förståelse för att samhället tar avstånd från ämnet, eftersom det ger många "rysnings". Med stöd av de närmaste och handledning av lärare har jag kunnat slutföra studien, vilket jag är oerhört tacksam över.

Min redogörelse med nya uppfattningar om studien har jag valt att dela upp efter min frågeställning, för att få en helhet och struktur. Inom hermeneutiken hänvisar jag till "good-reason-assay" vilket menas att jag funnit rimliga skäl för mammans utsaga och jämfört dessa med andra mödrars upplevelser i litteraturen. Detta utförande kallas teoritriangulering och jag har även valt att referera till experter så som polisutredare, social arbetare, professor samt en mamma det vill säga genom källtriangulering som stärker validitetsaspekten i denna kvalitativa undersökning. Därefter överlämnas valideringen till läsarens uppfattning.

6.1 Hur en mamma upplever och hanterar situationen när hennes barn blivit utsatt för sexuella övergrepp

Det går givetvis inte att göra några generaliseringar, eftersom det en mamma upplever och hanterar är ytterst individuellt, men också beroende på etnicitet, kultur, religion, samhällets struktur, uppfostran, socialt umgänge, livssituation samt förhållandet till mannen hon lever med. Det gör det extremt svårt att förstå dessa kvinnor. Jag som forskare, människa och mamma, som ej erfarit detta, utgick ifrån mig själv och hur jag själv skulle reagera i en liknande situation, vilket nämns i min förförståelse i början av studien. Ett flertal av mina hypotetiska funderingar kan också bekräftas genom Vilmas upplevelser samt även av Mellbergs (2002) studie med sina respondenter, vars mammor uttrycker liknande funderingar. Jag som forskare måste också vara ärlig att medge att mina tankar också stannade vid varför inte mammorna intuitivt kände att någonting var galet. Genom ett hermeneutiskt förhållningssätt har jag försökt att söka förklaringar i Vilmas komplexa situation. Vilma i berättelsen uppger att hon har ställt sig frågan varför hon inte har sett någonting många gånger och hon uppger sig ha haft en känsla som hon inte kan förklara eller namnge. Detta är hennes verklighet och upplevelse. Detta kan vara ett undermedvetet budskap som jag relaterar till Cullberg i sina teorier (Cullberg, 2006, 146) som hänvisar till ”förnekelse”, det vill säga att Vilma kan ha uppfattat någon negativ känsla, men hon förnekar att det är väsentligt och accepterar inte dess egentliga innebörd. Vilmas dåvarande livssituation med småbarn, var med all säkerhet en aktiv och stressig tid, som påverkat henne.

Livssituationen är av betydelse. Mellbergs (Mellberg, 2002, 126-150) studie kan relatera till att vissa mammor aldrig fick vetskap om vad som hade hänt deras barn, utan fått veta när barnen i vuxenålder avslöjat övergreppen. Andra mödrar har fått det berättat av utomstående personer. Någon mamma har själv kommit på en övergreppssituation. Mammor, som själv mått psykiskt dåligt, har fått vetskap om vad pappan har utsatt barnen för, då mammorna själva mått bättre. Ett flertal mammor har själva varit utsatta för våld och sexuellt utnyttjande av sina män. Vissa mammor har också efter en separation från maken noterat att barnen fått symtom på någonting oförklarligt. Detta medför att många mammor har skuldkänslor för att de inte har sett eller förstått vad som har hänt. En del mammor reagerar omgående med att flytta från mannen, när det har framkommit att barnen har blivit utsatta för sexuellt övergrepp. Andra mammor anser att om pappan har fått ett straff för sin gärning och får terapi, ska han kunna bo med familjen med övervakning av mamman. Papporna har då redan sonat

för sina brott. Mammor som lever i våldrelaterade relationer kan ha svårt att göra någonting åt det, då de har en rädsla för att bli misshandlade och till och med dödade. Ur en feministisk syn (Bolen, 2001, 33) kan detta ses som en patriarkalisk dominans. Det vill säga att mannen har makten över mammorna genom att utsätta mammorna och barnen för sexuella övergrepp.

I vårt sociokulturella svenska samhälle, där vi lever, finns det generella strukturer över hur vi ska vara som föräldrar. Föräldraansvaret idag ska sträva efter att vara jämt fördelat och ska se till att barnet ska ha en god grundläggande vård, trygghet, kärlek, stimulans, vägledning, gränssättning och stabilitet. Detta är dock inte självklart, utan det råder gamla uppfattningar om föräldraskap, så som att mödrar ska ha huvudansvaret för barnen genom att sköta om dem. Fäder har en mer ombesörjande roll gentemot familjen. Förväntningarna på mödrarna blir att de ska se till att barnen får de grundläggande behoven tillgodosedda inkluderat skydda sina barn. Ett antagande är att de också borde känna till om deras barn blir sexuellt utnyttjade osv. Problemet blir då om mammor väljer att skydda sina barn, kan det vändas emot henne i en vårdnadsutredning, om hon inte är medgörlig.

6.2 Hur påverkar/hanterar mamman upplevelserna i det dagliga livet

Enligt Vilma i berättelsen har de levt i en ständig rädsla som påverkat Vilma och barnen med olika fysiska åkommor. De har fått/får fightas med ständiga flashbacks, vilket även mammorna i Mellbergs studie får göra. De vet inte hur framtiden ser ut. De vet inte hur barnen kommer att reagera i olika situationer under livets gång. Enligt Vilma får de ta en dag i taget, men hon anser att det är viktigt med en öppen dialog. Att kunna prata om drömmar, flashbacks, tonårsliv, samliv, m.m. är viktigt. I min forskning har jag kontaktat Nea Mellberg. Mellberg har gjort sin avhandling år 2002 och vid den tiden var det brist på kunskap i ämnet. Hon anser att det inte har blivit någon förbättring gällande kunskap om sexuella övergrepp på barn, kanske i enstaka fall. I mitt sökande, fick jag den uppfattningen att det är brist på kurser enbart fokuserat på sexuella övergrepp. Min tanke var att utbudet i norra Sverige är begränsat. Mellberg stöder mig i den aspekten. Hon hänvisar till att utbildningarna ej har sådana kurser som är obligatoriska. Mammor som sett sina barn fara illa av alla utredningar där professionella inom barnpsykiatri bevisligen fått fram att barnen varit utsatta sexuellt av sina fäder, håller oftast inte i en domstol utan fallen läggs ner. Det får mig att ställa frågan: ”Är det bara synliga övergrepp som är relevanta?” När jag granskade barnkonventionen, fann jag några

artiklar som framhävde barnens rättigheter till skydd t.ex. artikel 34-36 (UNICEF, 2009) som syftar på barnets skydd mot övergrepp, sexuella övergrepp och andra övergrepp. Konventionsstaterna skall skydda barnet i dessa avseenden och vidta åtgärder. För mig som forskare går inte detta logiskt ihop. Professionella aktörer som arbetar med dessa offer under en längre tid, kan bevisligen i vissa fall få fram att dessa barn blivit utsatta för sexuella övergrepp, men håller inte i en rättegång. I Vilmas berättelse framgick det att hon hade gjort åtta stora anmälningar mot pappan för sexuella övergrepp på barnen, där det finns dokumenterat att barnen utsatts för flera sexuella övergrepp hos BUP. Ingen av dessa anmälningar blev han fälld för. Däremot blev pappan fälld för misshandel av barnen vid ett tillfälle och då fanns det bildbevis. Jag anser att detta strider mot barnens rättigheter. Hur tolkas Barnkonventionen i samhället? Hur följs den i olika sammanhang? Kan det vara så som jag tidigare har nämnt, att Barnkonventionen är en framstående referens för nationen utåt sett? Kvinnan som arbetar i föreningen för Anhöriga för sexuellt utnyttjade barn upplever att det har blivit svårare för kvinnor som anmäler sina män för sexuella övergrepp att få dem dömda. Richard A. Gardner (2002) från USA, hänvisar i sin studie att det förekommer mammor som programmerar/hjärntvättar sitt/sina barn till att hata sin pappa, för att få vårdnaden om barnet/barnen i en domstol, vilket kan förekomma. Detta kallar Gardner för "Parental alienation syndrome" (PAS). Kvinnan på föreningen upplever att den attityden har fått fäste även här i Sverige. Pappor hänvisar allt oftare i domstol till att mammor har detta syndrom. Jag har fått förståelse för att mammor upplever sin situation stressig.

En studie av Hiebert-Murphy (1995) visar att mammor som har haft egna erfarenheter av sexuella övergrepp i sin barndom, löper större risk för stress och utmattning än mammor som inte har varit utsatta. Kvinnan på föreningen berättar att en mamma har valt att bli ersättningskyldig med 10 000 kr per vecka i vite till pappan, när hon inte lämnar barnet för umgänge. Mamman tror på sitt barn att det har blivit sexuellt utnyttjat, men domstolen lade ner fallet. Mamman vägrar att bära ut sitt skrikande barn till pappan, med tanke på barnet som måste lämna sin mamma för att umgås med pappan som är en föröväre. Barnet kan därmed också utveckla aggressivitet mot mamman som inte kan skydda sitt barn. En kvinna som blir våldtagen och förnedrad behöver inte möta sin gärningsman med stöd av mänskliga rättigheter, varför ska då barn behöva göra det om de inte vill? En mamma som måste bära ut sitt barn mot sin vilja är också en kränkning mot barnet. Hur ser man på det ur ett barnperspektiv med hänvisning till

socialtjänstlagen och barnkonventionen? Jag kan ha förståelse för att barn vill träffa sina pappor, för någonstans kan barnen uppleva kärlek till sina pappor, när de uppträder normalt. Det vill säga då de inte utför övergreppen. Det är också andra faktorer som påverkar mammorna i sin situation och hur de reagerar och hanterar situationen. Kvinnor som har en trygg social bakgrund får oftast stöd och hjälp av andra. Vilma upplevde att hon tappade många i sin omgivning, men hon har endast några få kvar av sin bekantskapskrets, som aldrig har betvivlat hennes eller barnens upplevelser. Mammor som anlant till Sverige genom så kallad Kärleksinvandring kan hamna i beroendeställning till mannen i väntan på uppehållstillstånd. De kan känna sig utelämnade och har ingen kunskap om hur det svenska systemet fungerar om de upptäcker att sina barn har utsatts för sexuella övergrepp.

6.3 På vilket sätt skulle hon vilja bli bemött och hjälpt

Vilma vill framhäva att socialtjänsten borde vara effektivare i sina utredningar. Hon uppgav att det tog sju veckor innan socialtjänsten kontaktade henne. I dagens svenska samhälle är socialtjänsten mer effektiv. När en anmälan (Socialstyrelsen, 2006, 86) om barn som far illa, kommer in till socialtjänsten görs en förhandsbedömning om barnet är i fara. När en utredning bedöms kan åtgärder vidtas som t.ex. den ena föräldern och barnet får bo i en annan bostad under tiden, eller att förövaren får flytta ut för ett tag eller i vissa fall kan barnet omhändertas och placeras tillfälligt hos någon annan. Barnet ska skyddas, stödjas och få behandlingsinsatser, även övriga familjemedlemmar kan vara i behov av behandling. Utredningen måste vara färdigutredd inom fyra månader, i vissa fall kan utredaren ansöka om förlängning hos socialnämnden. Enligt min finska handledare Johanna Majala (2009) som tidigare varit verksam som socialsekreterare, uppger att i Finland agerar socialsekreterarna snabbare i dessa fall. Socialtjänsten kontaktar mamman för ett samtal redan samma dag. Pappan hämtas av polisen och kan få stanna upp till 2-3 dagar hos polisen. Avsikten är att ta reda på barnets utsatthet och bedömning av skydd. I vissa städer i Sverige har Barnahus upprättats. I dessa Barnahus samordnar professionella från olika myndigheter t.ex. polis, åklagare, socialtjänst, hälso- och sjukvård i utredningar för att inte barnet ska behöva åka till olika ställen och redogöra för vad som har hänt. Detta för att bättre skydda och hjälpa barnet på ett tryggt sätt. Det finns endast 11 barnahus i Sverige och Umeå är närmast i norra Sverige. Ett samtal med en socialsekreterare verksam i Luleå, uppger att det finns ett stort intresse

att etablera ett Barnahus i Luleå men att detta har lagts på is, eftersom det inte finns så många ärenden av det slaget.

Vilma som hade fått en kontaktperson som var med under umgängesträffarna, hade inte någon kunskap om sexuella övergrepp på barn. En efterforskning gällande kontaktpersoner, som skall vara närvarande under umgängesträffar, visar att de har ytterst begränsad kunskap. Detta uppger en kvinna som arbetat många år inom socialförvaltningen som socialsekreterare och socialchef. Jag har egen erfarenhet av att arbeta inom familj- och individheten i en mindre kommun och jag upplever att socialsekreterare har en dubbel roll i de flesta ärenden. Dels ska socialsekreteraren vara den som stödjer och hjälper familjen och barnet, men också vara en myndighetsperson som utreder och som ger förslag till beslut. En socialsekreterare måste inta ett neutralt förhållningssätt vid vårdnadsutredningar, för att inte vara partiska. Detta kan upplevas frustrerande för en utsatt mamma. Kvinnan som arbetar på föreningen Anhöriga till sexuellt utsatta barn har varit med som stöd, när mammor har samtal med socialsekreterare. I många fall har socialsekreteraren två roller. En roll där vederbörande ska hjälpa till och en där man skall utreda sexuella övergrepp. Kvinnan menar att mödrar som fått sina barn sexuellt utnyttjade oftast har starka känslor. Känslor som t.ex. att döda den jäveln, dessa utsagor kan påverka socialsekreteraren i dennes utredning, speciellt om det är en vårdnadsutredning. Kvinnan skulle vilja se att det finns en professionell hjälp för mammor i olika krisfaser och en professionell hjälp som utreder. En socialsekreterare borde inte ha dubbla roller. Kvinnan skulle också vilja att det finns barndomstolar som är specialiserade på barn. Dagens domstolar har ej denna kunskap i dessa komplicerade ärenden. Jag som forskare var också i kontakt med en polisutredare som utreder sexuella övergrepp i norrbotten. Hon anser att polis och åklagare har relativt goda kunskaper i sexuella övergrepp på barn. De har gått kurser inom polisen, vad gäller dessa brott. Hon stöder kvinnans åsikt att domstolarna inte riktigt har den kunskap som behövs i dessa mål. Utredaren hänvisar till att Barnahus även skulle behövas i norrbotten, fast de har relativt få fall gällande sexuella övergrepp. Min handledare Rauno Pietiläinen (2009) legitimerad psykolog och lärare, uppger att han blivit kontaktad av en kommun i nord Norge för deras problem med flera incestfall. Det skapar för mig funderingar kring: ” varför har nord Norge flera fall medan norra Sverige har färre fall?” Jag tror att kompetens, utbud och resurser är begränsade i glesbygden. Det finns få studier som är gjorda med fokus på sexuella övergrepp på barn i norrbotten. Mammor som bor i glesbygden och som behöver hjälp måste pendla långa sträckor och

kan då få ekonomiska problem. Om det blir för kostsamt eller att det är dåliga förbindelser till professionell hjälp kan det leda till att de tvingas avstå från hjälp.

Det jag har lärt mig är att våga ställa dessa fruktansvärda frågor, som jag anser måste ställas för att få en närmare inblick i en mammas situation. Många gånger ställde jag mig frågan: ”Hur ska jag kunna fråga en mamma dessa frågor, Vilken reaktion kommer jag att få?” Det krävs mod för att göra det. Jag förde ett intressant samtal med en kvinna som arbetar aktivt sedan 17 år tillbaka i föreningen Anhöriga till sexuellt utnyttjade barn i Stockholm. Hon talade också om mod att våga fråga vad som har hänt. Hon har även egna erfarenheter om sexuella övergrepp, så jag betraktar henne som en professionellt engagerad person. Hon hänvisade till ett barn som hade gått kontinuerligt till Barn och ungdomspsykiatri för behandling i flera år. Ingen hade ställt frågan om vad pappan hade gjort mot barnet och när kvinnan på föreningen ställde frågan vad pappan hade gjort berättade barnet vad det hade blivit utsatt för. Kvinnan frågade varför barnet inte hade sagt det till BUP personalen. Barnet förklarade kort och koncist att de frågade aldrig. Kvinnan i föreningen som också arbetat som lärare menar att barnen tänker inte som vi vuxna gör. De tänker här och nu. De berättar det de vill berätta och när de känner sig mogna för det. Hon menar att professionella, är så rädda att skada barnet ännu mer om de frågar vad som har hänt. Jag hade ett telefonsamtal med Vilma, som berättade att Lina nyligen sagt att hon inte vill gå till sin terapeut, för det ger henne ingenting. Hon har gått fem år i terapi och terapeuten har fortfarande inte frågat henne vad som har hänt. Lina har berättat att de pratar mest om vardagliga saker. Vilma berättade att Lina fått en ny terapeut och efter första gången hos henne, kom Lina hem och grät. Vilma blev förskräckt över dotterns reaktion men sedan hade Lina berättat att den nya terapeuten frågat henne om vad som hon varit med om. Lina hade upplevt att någon vågade lyssna på henne och hennes problem. De hade tillsammans gjort en plan på hur diskussionsämnen skulle tas upp i samtalen.

Miller beskriver i sin bok (Miller 1995, 29) att endast tala om känslor, leder inte vidare. Man måste konkret bemöta händelsen för att sedan kunna gå vidare. Kan det vara så att då terapeuter inte är övertygade om att sexuella övergrepp har begåtts och vill de inte gå in i en sådan diskussion. En annan aspekt kan vara att en terapeut verkligen vill hjälpa, men kan besitta egna inre hinder i denna process. Det jag som forskare reflekterar över är, hur barnet/ungdomen upplever det att inte prata om det svåra, kan det skapa ännu värre skuld-känslor om inte en terapeut vågar prata om sexuella övergrepp? Terapeuter

kan ha genomgått flera goda kurser och är teoretiskt kunniga inom ämnet, men ett problem kan vara hur man använder den teoretiska kunskapen i praktiken. Med hänvisning till Vilmas besök hos psykologen, där psykologen ställde henne frågan om hon var avundsjuk på sina barn för att mannen föredragit dem istället för henne, får mig som forskare att fundera över om en sådan fråga är relevant i situationen. Jag skulle nog som terapeut fundera över vad den här kvinnan behöver. Vill hon ha hjälp eller ska jag klandra henne för att inte vara en bra mamma. Då man arbetar som socionom eller som annan professionell, med dessa kvinnor måste man vara medveten om sin egen uppfattning om de utsatta kvinnorna. Terapeutens egna värderingar genomsyrar omedvetet dennes förhållningssätt. Därför är det viktigt att de har kontinuerlig handledning. Jag har förståelse för att sexuella övergrepp på barn inte bara är ett fysiskt övergrepp. Det psykiska övergreppet är antagligen värre än det fysiska övergreppet i sig, för barnet/barnen kommer att leva med de psykiska övergreppen i resten av sina liv. Därför är det viktigt med terapi som är anpassad för hela familjen under en längre tid.

Jag är medveten om att min studie endast tar upp en liten del av problemet. Jag anser att det finns mycket mer information att inhämta, men tiden för min studie är begränsad. Studien har gett mig mycket kunskap men också många frågor. En intressant fråga som kan vara ett bra forskningsämne i framtiden är om mödrar som själva har varit utsatta för sexuella övergrepp i sin barndom, omedvetet finner män som är förövare. Barn som är utsatta för sexuella övergrepp försöker hitta sin egen överlevnadsstrategi för att klara av det de utsätts för. Kan dessa mönster omedvetet bli en normal trygghet? I början av min studie valde jag medvetet att se sexuella övergrepp på barn från olika perspektiv, eftersom det är ett sådant känsligt ämne. Sexuella övergrepp på barn är ett mångsidigt problem inte bara fysiskt, psykiskt, utan också kulturellt, socialt och samhällsaktigt problem. För mig som blivande socionom kommer jag i min vardag att bemöta människor från olika kulturer och då anser jag att det är viktigt att se sexuella övergrepp på barn från ett brett perspektiv. Jag hoppas att denna studie även ger läsaren en bredare bild över hur det kan vara för mödrar i dessa komplicerade dilemman.

6.4 Sammanfattning

En sammanfattning av mina (nya) upplevelser är att det är svårt att förstå mammor i sin komplexa situation, då hennes barn har blivit sexuellt utnyttjade av barnets pappa. Det finns inga generella regler hur man ska göra, för att bemöta dessa kvinnor. Varje

mamma är en unik enskild individ som hanterar och upplever situationer på olika sätt beroende på sin etnicitet, kultur, religion, samhällets struktur, uppfostran, socialt umgänge, livssituation, förhållande till mannen hon lever med samt tid och rum. Bemötandet bör ske med respekt för deras unika situation. Genom en kvalitativ metod ur ett hermeneutiskt synsätt kan inte mammors liknande situationer generaliseras. Deras situation måste ses som en helhet, där tid och rum samt sammanhang spelar roll för deras handlingar och upplevelser. Jag anser det svenska samhället kan utveckla mer individuellt anpassade resurser för barn, mammor och övrig familj för att bemöta deras behov av hjälp. En annan aspekt är att få in sexuella övergrepp på barn som obligatorisk kurs i de olika utbildningsprogrammen, som är riktade mot socialt arbete. En annan uppfattning är att mammor på något sätt blir skyldiga för att inte skydda sina barn, men också blir skyldiga för att skydda sina barn, vilket gör att hon ställs inför hårda psykiska prövningar. En barndomstol skulle vara ett bra alternativ att implementera, där det finns kompetens om olika perspektiv, som gynnar barnet. Barnkonventionen bör förankras och efterföljas mer intensivt. Jag anser att det behövs mer nationella grundliga studier samt kartläggning kring sexuella övergrepp på barn, speciellt i norra Sverige.

REFERENSER

Bell, B. 2006. Introduktion till Forskningsmetodik. 4:e uppl. Studentlitteratur.

Bergenlöv, E., Lindstedt- Cronberg, M. & Österberg, E. 2002. Offer för brott. Lund: Nordic Academic Press.

Bolen, R. 2001. Child sexual abuse, Its scope and our failure. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.

Cullberg, J. 2006. Kris och utveckling. 5:e uppl. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Diesen, C., Diesen E, F. 2009. Övergripp mot kvinnor och barn - den rättsliga hanteringen. Nordstedts juridik AB: Stockholm.

Faller-Coulborn, K. 2003. Understanding and assessing Child Sexual Maltreatment, second edition. USA: Sage Publications.

Gardner, R.A. 2002. Parental Alienation syndrome vs. Parental alienation: which diagnosis should evaluators use in child-custody disputes? The journal of Family Therapy, 30:93-115, 2002.

Gillham, B. 2008. Forskningsintervju- Tekniker och genomförande. Malmö: Studentlitteratur.

Hiebert-Murphy, D. 1998. Emotional distress among mothers whose children have been sexually abused: the roll of a history of child sexual abuse, social support and coping. Child abuse & Neglect volume 22, issue 5, 1998, pages 423-435.

Mellberg, N. 2002. När det överkliga blir verklighet. Umeå: Boréa.

Miller, A. 1995. Det självutplånade barnet- och sökandet efter en äkta identitet. Modintryck: Stockholm.

Ockrent, C. & Treiner, S. 2007. Kvinnornas svarta bok. Malmö: Damm Förlag AB.

Patel, R. & Tebelius, U. 1987. Grundbok i forskningsmetodik. Lund: Studentlitteratur.

Socialstyrelsen, 2006. Barn och unga i socialtjänsten - utreda, planera och följa upp insatser. Lindesberg: Bergslagens Grafiska.

Starrin, B. & Svensson, P-G. 1998. Kvalitativ metod och vetenskapsteori. Lund: Studentlitteratur.

Svedin, C. & Banck, L. 2002. Sexuella övergrepp mot flickor och pojkar. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, H. 2003. När blodsband brister. 2:a uppl. Hammarö: Gravander.

Tamm, M. 2007. Psykologi- om varför vi tänker, känner och handlar som vi gör. Lund: Studentlitteratur.

Internet

Brottsförebyggande rådet 2008. Anmällda brott, preliminär statistik för år 2008.

http://www.bra.se/extra/measurepoint/?module_instance=4&name=Sammanfattning_anmaldabrotthelår2008&url=/dynamaster/file_archive/090115/6b5e6e907a2158cd6226fa7d7cf2c8e6/PM%2520hela%2520%25e5ret%252d2008.pdf

Hämtad, 2 februari 2009.

Edgar, J & Tagesson, E 2008. Här levde hon - 24 år

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article2360686.ab>

Hämtad, 24 januari 2009.

Eliasson, A. 2002. Att arbeta med ett fall. Malmö högskola.

http://www.ts.mah.se/utbild/ck2340/Delkurs_3/Fallstudie.htm

Hämtad, 3 februari 2009.

Justitiedepartementet .2005. En ny lagstiftning.

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/15/38/80b12cc7.pdf>

Hämtad, 2 februari 2009.

Olsson C. Aftonbladet. 2008. Sektens kvinnor mister sina barn.

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article2264679.ab>

Hämtad, 9 januari 2009.

Rädda barnen. 2006. Allt du behöver veta om sexuella övergrepp.

<http://shop.rb.se/Files/?ItemId=2969324&SectionId=2017303&MenuId=3722>

Hämtad, 2 februari 2009.

Rädda barnen. 2009. Barnahus i hela landet - för barnens skull.

<http://www.rb.se/vartarbete/isverige/valdochsexuellaovergrepp/sexovergrepp/barnahus/Pages/default.aspx>

Hämtad, 6 november 2009.

Sjöberg, R. 2003. Sexuella upplevelser vid sexuella övergrepp kan fördröja avslöjandet.

http://www.lakartidningen.se/old/content_0317/pdf/1549.pdf

Hämtad, 4 februari 2009.

UNICEF. 2009

<http://www.unicef.se/om-unicef/unicef-i-varlden>

Hämtad, 3 februari 2009.

UNICEF. 2009. Barnkonventionen – FN:s konvention om barns rättigheter.

<http://www.unicef.se/assets/barnkonventionen.pdf>

Hämtad, 2 november 2009.

Intervju

Henriksson, Johanna. 2009. Socialsekreterare.

Våren 2009. Telefonintervju.

Holmberg, Birgitta. 2009. Anställd på föreningen Anhöriga till sexuellt utnyttjade barn.

27 oktober 2009. Telefonintervju.

Majala, Johanna 2009. Lärare samt handledare för examensarbetet .

6 november 2009. Intervju.

Pietiläinen, Rauno. 2009. Lärare, samt handledare i examensarbetet.

6 november 2009. Intervju.

Rahkola, Ruth 2009. Tidigare socialsekreterare och socialchef.

Hösten 2009. Intervju.

Vilma 2009. Verklighetsberättelse.

18 mars 2009. Besök hos Vilma.

Wennberg, Ingergärd.2009. Polisutredare vid sexuella övergrepp på barn.

26 oktober 2009. Telefonintervju

E-mail

Mellberg, Nea 2009. Förfrågningar gällande avhandling 6 oktober 2009.

nea.mellberg@ucgs.umu.se

BILAGOR

Bilaga 1

INTERVJUGUIDE (Kemi –Tornio, socionomprogrammet. AMK, 2009)

1. Tiden innan de sexuella övergreppen.

- Hur upplever du ert förhållande var i början av er relation?
- Hur fungerade din man i relation till din första dotter? (aktiviteter?)
- Upplevde du någon förändring i relationen när de andra barnen kom till världen? (tillbringade han mer eller mindre tid med barnen?) (samliv)
- Vilken relation hade han till sina föräldrar och hur upplevde du den?
- Har du någon uppfattning om hur hans barndom har varit?
- Kan du beskriva din man som pappa och som partner? (exemplarisk? kontrollbehov? Våldsamhet?)
- Har du någon uppfattning om vad andra bekanta ansåg om honom?
- Kan du beskriva dig som mamma och som kvinna?
- Vilken syn har du på barnuppfostran? Och hur uppfattade du din mans syn på barnuppfostran?

2. Tiden då de sexuella övergreppen uppdagades.

- Kan du beskriva känslan då dina barn berättade vad pappan gjort? Vad var det som var så emotionellt? (fanns det tvivel?)
- Hur handlade du då?
- Förundrades du över att du inte förstod vad som hände?
- Hur tror du dina barn uppfattade dig?
- Hade du observerat någon förändring på barnen eller på mannen innan det uppdagades? Vad gjorde att du inte uppfattade signalerna?
- Kan du beskriva barnens beteende efter avslöjandet?
- Kan du beskriva situationen då din man fick reda på avslöjandet? (lögner?)
- Definitionen på sexuella övergrepp kan vara väldigt bred. Vilka handlingar hade han utfört på flickorna och när hade han tillfälle att utöva dem?

3. Omgivning

- Kan du beskriva situationer då de närmaste fick vetskap om händelsen och vad upplevde du då?
- Förändrades relationen till era gemensamma bekanta? På vilket sätt? (stöd, avstånd?)
- Varför tror du att ingen annan misstänkte detta?
- Vilken känsla och upplevelse fick du när du skulle redogöra inför andra om flickornas sexuella övergrepp och vilket bemötande fick du av tex. socialtjänsten, polis, ev. andra myndigheter?

4. Tiden efter avslöjandet

- Var du anställd vid tidpunkten och hur upplevde du arbetsituationen?
- Hur har de sexuella övergreppen påverkat relationen mellan dig och barnen? (distansering eller starkare band?)
- Har ni fått någon professionell hjälp och hur har det hjälpt er?
- På vilket sätt har du och barnen bearbetat de sexuella övergreppen?
- Hur du någon uppfattning om hur din man hanterade det?
- Hur har uppbrottet påverkat dig i det dagliga livet? (Ekonomiskt, tvister?)
- Kan du reflektera över någon händelse som du kan misstänka var en signal efter övergrepp?
- Har du någon uppfattning om barnen gjorde upp strategier för att hantera övergreppen?
- Tvivlade du på dig själv någon gång som mamma?
- Upplevde du tvivel av någon anhörig eller myndighet?
- Stred din man om umgänge om flickorna? På vilket sätt?

5. Framtiden

- Hur ser du på livet idag?
- Hur ser du på en ny relation till en annan man?
- Har barnen någon kontakt med sin pappa? (vilka känslor har du inför det?)
- Vilka funderingar har du inför barnens framtid? (sexualitet, barnbarn)
- Hur uppfattade du socialtjänsten vid vårdnadsutredningen?
- Hur upplevde du domaren i rätten, utgick han/hon från barnperspektivet i socialtjänsten?
- I avvaktan på domstolsbeslut, hur upplevdes det?
- Har du träffat andra mammor i liknande situation? Hade de liknande upplevelser?

6. Förändring

- Upplever du att du har förändrats som människa?
- Vad anser du skulle vara ett bra bemötande för mammor som upplevt sexuella övergrepp på sina barn av sina pappor?
- Vad för sorts hjälp skulle mammor behöva?
- Hur skulle du vilja förändra eller utveckla hjälpen som dessa mammor behöver?
- Har du någon förståelse över din mans beteende? Varför tror du han har gjort det?
- Tror du han kan bli rehabiliterad? (vad för hjälp tror du han behöver?)

Hur upplevde du denna intervju?

Vad har varit svårt att tala om och vad har känts bra att tala om?

Fanns det någonting du saknade i intervjun. I så fall vad?

Fanns det någonting som fick dig att tänka i andra perspektiv?

(Hur upplevde du intervjuaren? (Var ärlig!)

Vilka råd vill du ge till intervjuaren som kan vara till gagn i hennes framtida yrke som socionom?